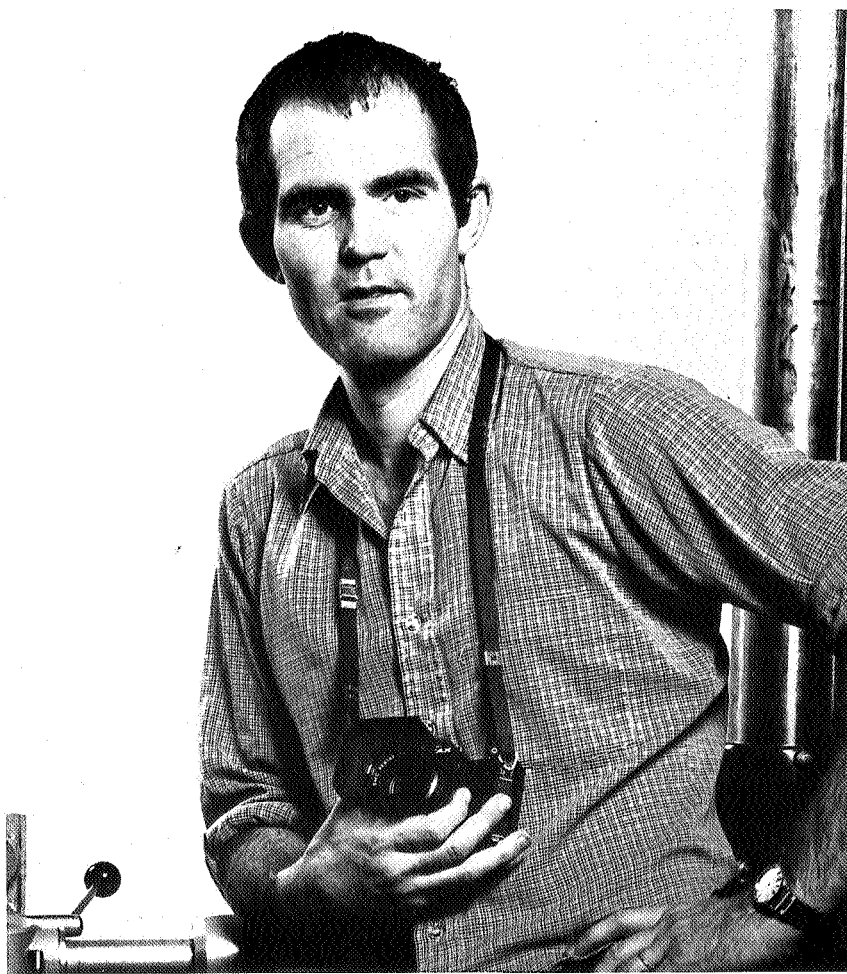

JOHN STOEL FOTOGRAAF: 'GEEN VAN TWEEËN IS OOIIT WAAR'

Sietse van der Hoek

Ik ben es een keer met Jaap Buwalda de uitgang van de kleine smeerpipj wezen opzoeken. Dat zou wel geweldig stinken en

een smeertroep te zien geven. Het was een koude dag. De smeerpipj stonk niet en het warme water was zelfs aangenaam voor de

voeten. Zittend op de rand van het ding hebben we ons broodje opgegeten.

Nou kun je zeggen: Zie je wel, niks aan de hand en al die vogels vreten ervan. Maar met onze blote voeten konden we niet voelen wat voor schadelijke stoffen er misschien het wad instroomden. Je kunt ook geweldig tekeer gaan tegen die verdoemde smeerpipj, ook zonder van iets te weten. Alles is complex. Geen van tweeën is ooit waar'.

John Stoel, fotograaf. Ook in milieu- en natuurbeschermingskringen geen onbekende. Waddenbulletin, het boek 'Waddenzee, natuurgebied van Nederland, Duitsland en Denemarken', expositie Wadstructuren, Noorderbreedte en zo is er nog wel meer.

Betty, zijn vrouw: 'John ergert zich al jaren aan die torensilo's bij boerderijen in het landschap, Maar hij zal er geen aktie tegen voeren. Dat is nou typisch John, dat hij dan zegt: Ja, maar dat ding is er niet zomaar gekomen'. Hij: 'Hooguit zou ik zo'n boer vragen: Hebt u van te voren alles tegen mekaar afgewogen? Daar komt nog bij, dat ik denk: Wie ben ik, dat ik als toevallige passant zonder zelf ekonomisch afhankelijk te zijn van zo'n boerderij. Nou ja, ik ben een aartswijfelaar. Bij dat soort dingen voel ik bij mezelf de plicht om me van te voren zo breed mogelijk te oriënteren. Ik heb dan ook geen enkele neiging om via mijn foto's maatschappelijke boodschappen uit te dragen, of in dat vlak partikuliere meningen tot waarheden te verheffen. Een camping kan bijvoorbeeld iets heel afschuwelijks zijn; of een eivolle jachthaven met voor ieder mens de privacy van anderhalve meter lucht tot het volgende gezin achter een polyester-wandje. Zo'n ghetto valt ook best als ghetto te fotograferen. Maar als je dat doet, dan doe je het toch vanuit het standpunt van de buitenstaander. Veroordelend, terwijl de mensen zich doodongelukkig

voelen in die polyester tobben. Wat is dan de werkelijkheid? Ook fotograferen is een wijze van weergeven, waarbij je een werkelijkheid schept en die vastlegt. Je kunt met fotografie liegen wat je wilt'.

Het begin

John Stoel werd als zoon van een caféhouder geboren in Stadskanaal in 1940. Na de HBS-B in Groningen zou hij de vliegerij in. Een jongensdroom. 'De combinatie vliegen als beroep en fotograferen als hobby leek me makkelijker dan omgekeerd'. De test pakte anders uit, zodat hij na zijn dienstdag toch op de Fotovakschool in Den Haag terecht kwam. Met enkele ontwerpers en volk als Henri de Wolf (beeldend kunstenaar) richtte hij een bureau op, het Reklamecentrum Groningen. Het ging al te spoedig ook weer ter ziele. John Stoel hield er een vrij grote opdracht aan over. Het afwerken vond plaats in de keuken van zijn ouderlijke huis na de afwas en de wc gebruikte hij om de films te spoelen.

In Groningen begon hij voor zichzelf als free lance-fotograaf. 1963 was het toen. Het duurde niet zo lang, of de naam John Stoel kreeg ook buiten de kring van zijn familie en vrienden enige bekendheid door zijn fotografische medewerking aan het 'Groene Kustwegboek' van Addie Boerma. De laatste is nu al weer lange jaren hoofd voorlichting van de provincie Groningen.

Een mooi verhaal uit die tijd. In de auto op weg naar Kopenhagen hoorde Boerma een schitterende zangeres op de autoradio. Haar naam was Dinah Washington en Boerma schreef het nummer van de plaat op een briefje om die naderhand te kunnen aanschaffen. Dat stukje papier werd later door zijn vrouw in Boerma's jaszak gevonden. In eerste instantie kon hij maar niet bedenken, wie nou die vrouw was met achter haar naam het vluchtig neergeschreven (buitenlandse

telefoon?) -nummer. En pas één van de laatste platen -hij kocht ze allemaal van Dinah Washington- vermeldde een nummer, dat correspondeerde met het nummer op het briefje uit zijn jaszak.

Eerlijkheid

John Stoel: 'Ik doe heel veel verschillende dingen. Veel industriële fotografie de laatste jaren. Ik heb een breed scala van opdrachtheffers. Dat is maar goed ook, want een specialisatie kan ik niet opbrengen. Gevarieerdheid heb ik nodig. Van het werken voor de Gasunie tot voor de kunstenaars. Ik zit gelukkig niet zo vaak met het probleem, met de vraag, voor wie kan ik nu wel of niet fotograferen. Voor mij is het niet emotioneel noodzakelijk, dat ik tegenover een goed betalende industriële opdrachtgever een milieuactiegroep moet hebben bijvoorbeeld, die ik dan met mijn foto's moet helpen om voor mezelf het werken voor die eerste opdrachtgever te kunnen exkuseren. Zo'n redenering vind ik onzinnelijk. Dan moet je van die opdrachtgever weggaan, konsekwent zijn.

Ik denk dat het er om gaat, hoe je je foto's maakt. Of je daarin eerlijk bent. Voor Akzo zou ik een lustig spartelende zeehond in het water bij de fabriek in Delfzijl kunnen fotograferen. Zodat de directie zou kunnen zeggen: Zie maar, niks aan de hand met de lozingen op de Eems. Of voor de Werkgroep Eemsmond zou ik een foto kunnen maken van een paar dode zeehonden vlakbij die fabriek. Dan heeft die Werkgroep zijn bewijs. Daarin wordt nou je eerlijkheid gevraagd als fotograaf. Je integriteit staat of valt met de manier waarop je je werk doet en niet met de opdrachtgever.

Weet je, waar ik wel es mee zit, is met die kretologie van veel klanten. Op basis van eenzijdige, onvolledige informatie er toch maar stellingname doorheen hengsten. De

Waddenvereniging heeft ook die neiging soms gehad. Aan de ene kant heb ik er wel begrip voor, dat je zo nu en dan ongenueanceerd moet opereren om als brekkijzer te kunnen werken. Maar toch zou dan in het nadere gesprek ook de andere kant moeten meespelen. Ik heb meegewerkt aan die brochure 'Eilanden onder de voet'. Toen ik het boekje later doorlas, vond ik het hier en daar toch wel erg gemakkelijk geponeerd. Het was niet moeilijk om tegen bepaalde punten heel wat in te brengen en dat verzwaakt dan wel je positie. Het gevolg is dan, dat over de hele linie dat brekkijzer is afgebot. Dat is ook mijn probleem met de politiek. Geen enkele groep mensen is in staat om met macht om te gaan. Met de schepping is er iets misgegaan wat dit betreft. Of het nu wegebouwers zijn, fietsers, industriëlen, of natuurbeschermers. Welke groep dan ook, zodra de macht bij een eenzijdigheid berust, loopt het fout en kan je een mogelijk bereikbaar evenwicht wel vergeten'.

Het wad

Jaap Buwalda en Jan Abrahamse brachten John Stoel op het wad. Foto's voor het Waddenbulletin van de Landelijke Vereniging en een expositie van Stoel-foto's van wadstructuren waren ondermeer het gevolg.

'In die tijd is ook het misverstand ontstaan, dat ik dé waddenfotograaf zou zijn. Dat is onzin. De Waddenvereniging was de eerste milieuklub die veel en vrij professioneel aan de weg timmerde. En ik maakte er foto's voor. Zo is waarschijnlijk die koppeling in het hoofd van de mensen gekomen. Wat mij op het wad boeide, was eigenlijk een heel beperkte thematiek. De beweging van land en water, de structuren. Ik kwam in die tijd veel met beeldende kunst in aanraking. En al werkende ging ik steeds meer naar structuren kijken. Hout en ook het wad, want daar zie je ze in immense en gevarieerde hoeveelheden.

Hoe kwam ik er op? Ik word steeds verlegener, misschien durfde ik wel steeds minder goed mensen te fotograferen. (Een lachje) Ik ben niet aan het wad blijven hangen, maar ik vind het wad nog wel heel bijzonder. Het heeft, denk ik, te maken met datzelfde ontrouwe, dat vlinderachtige, waardoor ik niet enige tijd achtermekaar met hetzelfde bezig kan zijn'.

Stoels kollektie wadstrukturen ging in 1969 als onderdeel van de Nederlandse inzending naar de Biennale in Parijs. Daarvoor en daarna waren er meer tentoonstellingen van zijn foto's. 'Eéns in de twee jaar moest er wat uit. Da's de laatste jaren anders. Ik vind, dat wanneer ik aan de muur ga hangen, het iets meer moet zijn dan het beste van wat zo terloops gemaakt is. Dat vraagt veel concentratie en tijd. En misschien heb ik ook minder behoefte om over de bol geaaid te worden. Er komt ook nog es bij, dat ik mij binnen mijn opdrachtenkring heel behoorlijk kan uitleven. Maar zo nu en dan komt toch die kriebel om helemaal voor jezelf en zonder enige dwang . . . maar dat is dan weer het moeilijke. Binnenkort gaan Han Jansen (Groninger schilder, de omslagen van Noorderbreedte zijn gemaakt naar zijn schilderijen) en ik wat doen met de wadden. En zo staat er ook iets te gebeuren met Ger Siks'. (Eveneens een beeldend kunstenaar uit Groningen.)

Kijkend scheppen

John Stoel heeft een voorkeur voor platte landschappen. Dat is zijn noordelijke aard, denkt hij, en zijn opgroeien in een platte streek, de Veenkoloniën. 'Ik kan ook niks met bossen. Ben ik doodongelukkig mee. Ik moet die wijsheid hebben. In Friesland op vakantie en dan wat rondrijden, we hebben genoten.

Overigens kijkt Betty veel gemakkelijker. Mijn manier van kijken heeft een afwijking.

Dat is een gevolg van mijn vak. Ik kom altijd wel storende elementen tegen.

Hoogspanningsleidingen, dakplaten in plaats van pannen op een boereschuur. Ik bekijk landschappen, ook als ik niet hoeft te fotograferen, zoals reclame-fotografen naar de mooie juffrouw en het bijpassende interieur kijken. Dit past wel en dat niet. Bij het fotograferen van een landschap ga ik ook proberen om de dingen die niet passen, weg te laten. En zelfs verdoezel ik, wanneer ik er vrij voor sta, niet met een kamera in de hand'.

Betty: 'Met hem naar de film gaan is dan ook helemaal niet leuk. Hij ziet allerlei details, die niet passen. Dat gaat heel ver'. (Voor de film liefhebbers: Een in dit opzicht nagenoeg volmaakte film is volgens John Stoel 'Straw dogs' van Sam Peckinpah.)

Zijn hang naar het scheppen van een heel nieuwe werkelijkheid blijkt klip en klaar uit de samenwerking met Ger Siks in het Bourtange-project. In eerste instantie was het de stad Groningen, waar ze 'planologisch zouden prikken in heilige koeien. Vervreemd Groningen, de top van de Mont Blanc op de Grote Markt bijvoorbeeld'. Het werd Bourtange, het grensdorp dat teruggerestaureerd wordt tot vestingstadje. Anderen vinden het herschepping van een bestaand en levend dorp tot een VVV-plaat.

'Voor ons was het een prikken in dat ingrijpende veranderingsproces. Niet om direct te zeggen: Goed of fout. Maar als deel van een discussie. Veertien dingen waren het resultaat. Fotografie en beeldende kunst in één. Met je ervaring en het materiaal van tegenwoordig is alles te maken wat zich aan je voordoet. De enige beperking van fotografie is, dat je niet zomaar veranderingen kunt aanbrengen. Een pyramide in de Dollard kan ik niet fotograferen. Ger Siks kan dat wel schilderen. Iets meer willen dan alleen maar weergeven, dat is het toch wel met mij'. ☛

STELLINGEN

Het geharrewar over de lokatie van een gas-terminal in Nederland impliceert een groot succes voor Zuideuropese milieugroeperingen.

Dr. J. Visser, Noordpolderzijl

Of import van vloeibaar aardgas aanvaardbaar is hangt af van de mate waarin men de terminale nazorg ernstig wil nemen.

Dr. J. van Spijk, Oudeschip

De bij herhaling door de waddenvereniging georganiseerde milieu-fietstochten zijn een goed voorbeeld van recycling.

Dr. G. Minneboo, Anjum

Dam nam van en gewon nom.

Dr. F. Pastor, Zweelo